

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 13 Juni 1897. N°. 1016.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Posdirectoren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van bedragen en Verlagen van Verrengingen 10 Cent p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

XI.

Zoo zij het aardrijk vervloekt om uwenwil. Gen. 3:17.

Zij, die in de eerste helft der zestiende eeuw met de toenmalige godsdienstige beweging meegingen, waren alsoo opgevoed in denkbeelden, die een grens door het leven trokken, en door die grens een heilig en onheilig terrein van elkander afscheidde. Van nature was heel de aarde, met het aardse leven onheilig, en het was alleen de kerk van Christus, die door haar optreden een heilige oase in deze wildernis vormde, en allengs door wijding en genadestraling dezen heiligen, gewijden kring uitbreidde. Wel bestond er op dit heilige terrein nog verschil door graad van heilichheid. Het priestertijde leven stond boven het leven van den gewone leek, onder die leken stond de »bon catholique" boven den meelooper, voor bijzonder heilig gold het kloosterleven, en het allerhoogst stond wie later in de orde der heiligen, door canonicatie werd opgenomen; maar afgezien nu van deze verschillen stond heel het terrein der kerk, d. i. onder menschen al wie gedoopt is, en in het stoffelijke al wat gewijid is, met een eigen karakter tegen hetgeen enkel uit de wereld was over. Zelfs wie niet anders dan den ketterdoop ontving, had, naar de toenmalige denkbeelden, nog wel niet de genade, maar toch het geheiligd karakter ontvangen, en daarmee de geschiedte om straks met genade te worden gedreukt. Uitgaande van het feit, dat de erfzonde ons menschelek geslacht onheiligd en de vloek de stoffelijke wereld ontwijid had, hing men de overtuiging aan, dat de kerk alleen en die ontheiliching en dien vloek kon stuiten, en dat ze dit deed, ter heiliching door uitstraling van genade, en ter wegneming van den vloek door haar wijdingen.

Eerst wie dit helder inzicht, en er zich rekenschap van geeft, hoe verreweg de meesten, die straks met de »Dooperij" meeleefden, in deze denkbeelden waren opgevoed, verkrijgt in het wezen der Wederdooperij het rechte inzicht. Ook de Dooperschen toch zijn in deze tweezijdige of dualistische beschouwing blijven hangen, en hebben ze slechts in zooverre veranderd, als hun veranderde beschouwing over de kerk dit meebrengt. Van meet af scholen onder hen tweeërlei geesten, die naar hun verschillende aandrift een zeer onderscheiden oppositie tegen de kerk voerden; en deze tweeërlei oppositie splitste zich al naar gelang ze tegen de kerk in verzet kwam uit zucht om vrij te zijn van de geestelijkheid, of wel zich van de kerk losmaakte uit weerzin tegen de veruitwending van het heilige. De eersten waren personen, die vóór alle ding om vrijheid riepen; de anderen, stiller en vromer van aard, drongen van het uitwendige naar het geestelijke, en het zijn de laatsten, die, als de meest godsdienstigen, hun stempel op het Doopersche werk hebben afgedrukt. Deze geestelijke gezinde, of liever gezegd eenzijdig geestelijke, of overgeestelijke lieden, beleden evenzo als de toenmalige kerk, dat het menschelek geslacht onheilig was door zonde, en de aarde ontwijid door vloek, maar ze ontkenen dat de kerk macht bezat, om of door mededeeling van genade de menscheleke personen te heiligen, of door wijding den vloek van het aardse leven weg te nemen. Naar hun overtuiging kon alleen de rechtstreekse inwerking van Gods zijde hier redding

aanbrengen. Zoo stelden ze tegenover de middellijke werking, die men dusver achtte dat van God door het instrument der kerk uitging, de onmiddellijke werking, die, buiten de kerk om, van God uitging door den Heiligen Geest. Het was God die regelrecht door den Heiligen Geest de zielen inwendig aangreep, in de personen nieuw leven in-schiep en nieuw licht instraalde, en niet de kerk, maar alleen dat nieuwe leven en dat nieuwe licht vormde de oase in de woestijn van dit menscheleke en in de wildernis van dit aardse leven.

Gedreven door de zucht, om de tegenstelling tusschen dat natuurlijk-aardse en het geestelijk-hemelsche leven vooral scherp te vatten, kwam de Dooperij er daarbij toe, om het denkbeeld van heiliching te laten varen, en er het denkbeeld van *nieuw schepping* voor in de plaats te stellen. De Christus kon niet vleesch en bloed uit ons vleesch en bloed hebben aangenomen, maar schiep zich in Maria's moederschoot nieuw vleesch en bloed, dat wel aan het onze gelijksoortig, en alsoo aan dat onzer menscheleke natuur gelijkvormig was, maar dat toch niet uit de eens geschapen menscheleke natuur genomen was. En zoo ook werd, meenden ze, niet de in zonde ontvangen en geboren persoon in een nieuw mensch herschapen, maar er werd hem een nieuw mensch door den Heiligen Geest ingeschapen. Op die wijs werd elk organisch verband tusschen het bestaande leven der wereld en het hemelsch geadeelven ontkeerd. Alle brug om van het ééne in het andere over te leiden, werd afgebroken. Buiten verband, en als twee geheel uiteenlopende sferen van menscheleke leven werd het »wereldsche leven" en het »leven der genade" tegen elkander overgesteld. Vandaar hun stelsel van de *wijding*. Wie toch nieuw leven en nieuw licht ontvangen had, hoorde in de oude wereld niet meer thuis, maar had deze te ontvliden en te *nijsden*. Vandaar hun stelsel, dat men geen overheidsambt moest bekleeden, want onder de »heiligen" kwam geen overheid te pas. De overheid was er alleen om de publieke zonde te bedwingen; en een kind van God dat deze taak op zich nam, verloor zich opnieuw in het leven waarvan God hem had afgesneden. Vandaar dat de Doopersche geen eed zwoer. Onder de heiligen toch vereischte de waarheid geen nadere bevestiging. Dier ja was ja, dier neen neen. De eed strekte alleen om in het leven der leugen de waarheid staande te houden, en mocht daarom voor onwedergelovigen dienst zijn, maar kon het niet wezen voor de kinderen Gods. Die moesten op hun woord geloofd worden; en het afleggen van den eed, zou voor hen geweest zijn verloochening van hun heilig en hoog karakter. Vandaar hun onwil om wapenen te dragen in den krijg. Ook de oorlog toch was uit de zonde. Alleen in de onheilige wereld was oorlog denkbaar. Voor de heiligen was reeds in Bethlehems velden door het koor van Gods engelen »vrede op aarde" uitgeroepen. Door zelf het zwaard aan te gorden, zouden ze derhalve zich weer vervikkeld hebben in levenstoestanden, die *streken* met hun aard en karakter.

Zelfs hing met dit standpunt van het dualisme de latere uitspatting saam, die in het brutale antinomianisme verliep. Zeker, er was een wet op Sinai gegeven, maar die wet was paslaar gemaakt voor het onheilige leven der wereld. In die onheilige wereld woedde het wilde dier; dat wilde dier moest getemd; en om het te

temmen was de wet gegeven. Maar hoe zou dan die wet nog gelden kunnen voor Gods vrijgeboren en vrijgemaakte, heilige, alleen uit den Geest levende kinderen? Zij waren niet meer in de wilde natuur, waarin ze geboren waren. Die wilde natuur hadden ze afgelegd. De wilde wingerd was edele wijnstok geworden. Wie nu zal een hyena, die in een teeder lam veranderd is, thaans nu het geen hyena meer is, maar een zacht en teeder lam, nog achter de tralies in het ijzeren hok opsluiten? Dat moet zoo bij de hyena, maar wordt ongerijmd bij het lam. Een oolam achter bouden en tralies opgesloten, wordt een bespotting. Alzoo gold de wet voor hen niet meer. Sterker nog, door zich toch onder die wet te stellen, zouden ze even dwaas doen, als het lam, dat weer in het traliehok kroop. Het lam hoort niet in dat traliehok, maar moet grazen op de vrije weide. Of wilt ge het in een menscheleke beeld, zeg dan dat de waanzinnige zeer zeker, desnoods achter slot en grendel en in het dwanghuis onschadelijk moet worden gemaakt, maar zie evenzo in, dat de waanzinnige die geheel beterde en weer tot zijn volle bezinning kwam, zich zelven onteeren zou, door nog uit eigen beweging achter slot en grendel te kruipen. En toch, dat slot en die grendel is voor den mensch Sinai's wet.

Op die wijs kwam de Doopersche er in de overspanning van zijn eenzijdig geestelijke opvatting toe, om de wet af te werpen, met opzet buiten de wet te gaan leven, en uit dien hoofde eigendom en huwelijksaf te schaffen, en de goedereengemeenschap en gemeenschap van de vrouw er voor in de plaats te stellen. Zelfs de naaktooperij te Amsterdam vloede voort uit geheel hetzelfde beginsel. In het Paradijs, vóór de zonde, droeg noch Adam noch Eva een gewaad om de schaamte te dekken. Eerst nadat ze vielen, ontdekten ze dat ze naakt waren, en grepen ze naar een bedekking uit looverblad. Is nu een kind van God weer als Adam vóór den val, een nieuw schepsel Gods, dan volgt hieruit, dat ook hij geen schaamte kent, dat het kleed bij zijn geestelijken staat niet past, en dat naaktooperij het vanzelf geboden optreden voor Gods heiligen is. Nog kleederen te dragen was terugzinken in het wereldsche leven. Het is dan ook niet alleen onder Jan van Leiden te Munster, en bij de naaktooperij te Amsterdam, dat zulke ontzettende gedachten zijn opgekomen, en zijn verwezenlijkt. Heel de geschiedenis door ziet men telkens secten opkomen, die eindigden met zulke excessen te plegen. En zelfs in onze eeuw zijn er in Nederland, in Zuid-Afrika en in Brazilië groepen gekend van mannen en vrouwen, die nu wel niet op straat, want dat belette de politie, maar dan toch in hun onderlinge samenkomsten, het kleed van hun lichaam lieten glijden en met alle wetten Gods den spot dreven.

En natuurlijk hing ook hun beschouwing van de kerk hiermee saam. Zeker, er was een kerk, maar alleen een mystieke, het verborgen Lichaam van Christus, en het was het geestelijk karakter van dat Lichaam van Christus miskennen, indien men eenige poging waagde, om in deze verdorven wereld, en in den zichtbaren vorm van haar leven, dat Lichaam van Christus tot openbaring te brengen. Er was geen zichtbare kerk, of beter nog de kerk was niet zichtbaar voor het zinnelijke oog. Alleen het geestelijke oog zag haar. Al wat men op aarde hebben kon, waren dus kringen, gezelschappen van wedergelovigen personen, die

nieuwe wedergelovigen in zich opnamen, en deze geestelijk keurden. Van een ambt kon bij hen dus geen sprake zijn. Studie was onnoodig, was wereldsch. Wie Gods Woord las, en den Geest had, zag en doorzag bij hooger licht den zin. Ja zelfs dat Woord kon men ten slotte missen. Dat was hun een ladder om naar de tinne des tempels te klimmen, maar eenmaal daar zijnde leefde men alleen bij hooger licht. In de vergaderingen of samenkomsten moest daarom hij en hij alleen spreken, dien de Geest aandreef.

En wel wilden ze er Doop bij, maar dan alleen als een soort proselieten-doop, d.w.z. als een teeken, dat iemand uit de boze wereld in den heiligen kring was overgekomen. Vandaar dan ook, dat ze den kerkelijken Doop in niets achtten, en met name den kinderdoop als een kwaad bestreden. Ze konden den Doop der kerk niet erkennen, want in die erkenning lag de erkenning van die kerk zelve, en de kerk kon niet erkend worden, of men gaf geheel zijn belijdenis van een door God verzamelden kring van heiligen op. Alleen de heiligen konden keuren of iemand wedergelovigen was, en alleen door die heiligen kon dan aan de wedergelovigen de Doop worden toebediend. In het wederdoopen of overdoopen kwam dan ook feitelijk heel hun levensbeschouwing uit. Ze leerden niet dat men tweemaal mocht of kon doopen. Dat ware ook op hun standpunt een ongerijmd stelling geweest. Maar ze bedoelden te zeggen, dat noch de kerkelijke noch de kinderdoop Doop was of kon zijn; dat ze dezen dus niet als doop mochten eeren; dat een aldus gedoopte nog een onheilige was; en dat zij eerst door den doop der heiligen iemand in den kring der heiligen konden opnemen.

Zoo blijkt dus hoe heel het Doopersche wezen te verstaan is, uit een overnemen van de grondstelling der toenmalige Roomsche kerk over de verhouding tusschen het natuurlijke en geestelijke, alleen maar met deze wijziging, dat voor de kerk, als instrument der genade, in de plaats wordt geschoven de kring der heiligen als door God zelf nieuw geschapen en verlicht. Want wel zagen de Dooperschen, en nog zelfs Menno Simonszoon dit niet in, en stelden zich meest aan, alsof ze alleen uit de Heilige Schrift en uit de geestelijke ervaring des levens redeneerden; maar dit was zelfbedrog. Bij alle Schriftuitlegging hoort een *analogia fidei*, d. i. een regel der belijdenis des geloofs, of gelijk wij tegenwoordig zeggen zouden, een belijdenis van de grondbegrippen, die beginselen en grondstellingen die geheel uw levens- en wereldbeschouwing beheerschen. En die grondstellingen nu hadden de Dooperschen, voor wat de verhouding tusschen het natuurlijke en geestelijke leven betreft, niet zelve uit de Heilige Schrift opgemaakt, maar uit de oude kerk gevonden, en in den kring der heiligen binnengedragen. Hun beroep op de Schrift was daarbij niets dan schijn en zelfmisleiding. Vandaar dan ook dat ze zich steeds op de ééne reeks van Schriftuitspraken beriepen, en de andere meer principieele reeks, die er tegenover stond, voorbijzagen en doodzwegen.

Ook onder de Nederlandsche Christenen heeft én Guido de Brès, én à Lasco, én Micron en zoo menig ander geleerde met hen, zich de moeite getroost, om met onnoembaar geduld hun valsche leer omtrent de Vleeschwording des Woords te bestrijden, maar geen hunner is er een stap méé gevorderd. Niet omdat de Dooperschen onterlijke lieden waren, maar omdat hun uit de Roomsche

kerk overgenomen grondstelling aan hun Schriftonderzoek voorafging, en er niet door kon gecontroleerd worden. Overmits nu die grondstelling over de verhouding van natuur en genade bij Rome in de opvatting van de kerk nog een correctief vond, dat ze verloor, toen ze in de Doopersche kringen werd overgedragen, viel er geen *winst* maar *verlies* te constateeren; niet natuurlijk wat het persoonlijk leven der ernstige en vrome Doopers of Mennonieten betrof, maar wel wat aanging hun invloed op belijdenis, kerkelijk wezen en burgerlijk leven. De huidige Doopersgezinden ten onzent, die nog altoos niet van kerk, maar van de »Doopsgezinde sociëteit" spreken, verstaan natuurlijk niets meer van de oorspronkelijke tegenstelling waardoor ze opkwamen, maar hun historie toont, hoe ze er zich uitnemend op hebben verstaan, om zich in handel en bedrijf toch weer thuis te gaan gevoelen, en zich alsoo een tamelijk machtigen *financieelen* invloed hebben verworven, onderwijl hun *confessioneel* standpunt allengs geheel teloor is gegaan, en hun sociëteit als zoodanig mag gezegd worden geheel verlopen te zijn in het Modernisme. Zelfs is het allengs zoover gekomen, dat de vromere elementen er zich niet meer konden thuis gevoelen, en andere gemeenschap hebben opgezocht.

Nog op een bijkomstig punt dient hier de aandacht te worden gevestigd. In het dusgenaamde wijden van ongewijden grond, van een gebouw, van water, van zalfolie, van kleederen, enz., spreekt zich de overtuiging uit, dat er ook aan het stoffelijke iets onheiligs kleefte, en dat het woord van den priester, een blazen met de lippen, een besprengen met water en zooveel meer de macht kon oefenen, om de werking van dit onheilige te bezweren. Reeds ons vorig opstel herinnerde er aan, hoe deze soort wijdingen een nabootsing zijn van wat in Israël ter handhaving van de Levitische reinheid verordend was, en reeds in de dagen van den Zondvloed bij de onderscheiding tusschen reine en onreine dieren uitkomt. Tegelijkertijd is toen reden gegeven, waarom dit in Israël zoo zijn moest, maar ten onrechte op onze toestanden wordt overgebracht. *Declaratoire* symbolen, zoo ze niet tot superstitie leiden, waarom niet? Maar geen symbool met *magische* kracht.

Thans echter dient dit punt meer principieel te worden toegelicht. Allerwegen spreekt de Heilige Schrift van een *zegen* en van een *vloek*, twee mystieke begrippen, die zich nooit volkomen voor ons denkend verstand verklaren laten, en waarvan toch het vrome hart de realiteit met gewisse zekerheid voelt. »Zegen" is er, om het nu kort te zeggen, zoo we onzen God mee, *vloek* zoo we onzen God tegen hebben. De zegen is ten leven, de vloek is tot den dood. Deze onderscheiding gaat altoos uit van de overtuiging, dat God alle dingen draagt en werkt, dat wij op onze beurt en op onze manier werken in dit werk Gods, en dat er nu twee gevallen denkbaar zijn, of dat wij met ons werk iets zoeken en bedoelen waarin het werk Gods meewerkt, en dat er deswege dan ook komt, dat slaagt, en tot het einddoel leidt, of wel dat ons werk in ons bedoelen strijdt tegen hetgeen God werkende is, zoodat we teruggestooten worden, ons de handen bezemen, en als alsof niet het leven der heerlijkheid, maar dood en jammer en ondergang bejagen. Ge zult spijze nemen, maar eer gij die neemt bidt ge er Gods zegen op af, daarmee bedoelende, dat die spijze waarlijk strekken moge tot sterking van uw levenskracht, uw welstand bevordere, en u de

De Martelaren.

CCXXXIX.

ROCH.

In Spanje waren het vooral de hoogere standen, die de beginselen der Reformatie toegedaan waren; tot het volk drongen zij bijna niet door, omdat de geestelijkheid en de vorst hun daartoe niet den tijd gelaten hebben. Toch waren er ook in Spanje eenvoudigen, werklieden vooral, die den Christus naar de Schriften beleden. Zij kwamen echter van buiten, uit de Nederlanden of uit Duitschland, landen, waarmee de Spaansche monarchie verbonden was in den persoon des konings, die keizer van Duitschland en heer der Nederlanden was. Vooral uit Antwerpen kwamen de reformatische mannen en met hen de reformatische schriften en denkbeelden naar Spanje over. De werken van Luther en zijne leerlingen werden reeds vroeg in dit land met gaarste gelezen, maar ook door de inquisitie opgepoord en verbrand. In Sevilla bestond in 1544 een geheime kring van geloovigen, die de Protestantsche belijdenis toegedaan waren. Ook in Valladolid plantte de

Heere eens kerk, waarvan de ons reeds bekende Francisco Saint-Romain de ziel was. Het martelvuur werd ontstoken en de daareven genoemde Saint-Romain kwam in de vlammen om.

Straks volgde hem een buitenlander, met name Roch, geboortig van Brabant, een zeer bekwaam beeldjesfabrikant van goeden faam. Hij woonde in de stad San Lucas de Barameda, niet ver van Sevilla gelegen. Nadat de Heere hem in het hart getroffen en met zijn Woord bekend gemaakt had, begon hem zijn bedrijf tegen te staan, zoodat hij geen beeldjes meer maakte om er afgoderij mee te bedrijven. Slechts voor zijn genoege en uit liefde tot de kunst maakte hij nu en dan een beeldje. Eens had hij een beeld van de maagd Maria in hout gesneden, een kunststuk, hetwelk hij in zijn winkel ten pronk zette. Daar kwam een inquisiteur zijn winkel voorbij. Deze zag het beeldje en wilde het koopen. Na den winkel binnengetreeden te zijn, vroeg hij hoeveel het beeldje kostte. De beeldjesfabrikant noemde hem den prijs. De inquisiteur bood de helft. Roch zeide, dat indien hij het voor dat geld gaf, hij er geen droeg brood aan verdienen zou. De inquisiteur hernam, dat hij er niet meer voor wilde geven en het voor dien prijs moest hebben. »Gij kunt het krijgen, wanneer gij er eenen billijken prijs voor betalen wilt, maar anders breek ik het liever in stukken, dan het voor den door u genoemden prijs te geven." »Breek het eens als gij durft", zeide de inquisiteur weer. Toen nam Roch een zijner gereedschappen, dat hij het eerst vond en wierp het tegen zijn werk aan. Hierdoor werd het gelaat een weinig geschoonden. Dadelijk daarna werd Roch naar de gevangenis gevoerd

alsof hij een groote misdaad bedreven had. »Hoe", zeide hij, »mag ik met het mijne niet doen wat ik wil? Zouals het daar stond beviel het mij niet meer." Maar al wat hij inbracht baatte hem niet, want men wilde niet naar hem hooren. Drie dagen later werd hij ter strafplaats geleid, om verbrand te worden als een ketter. Onder het volk liep het gerucht, dat hij de maagd Maria had gehoord en daarom werd gestraft. Toen hij gereed stond den brandstapel te beklimmen, vroeg hij met luider stem, of er niet iemand was uit Vlaanderen. Sommige omstanders antwoordden: »Ja" en voegden er bij, dat er twee scheepjes zelfre lagen naar Vlaanderen, waarmee zij hoopten eerstdaags huiswaarts te keeren. Indien hij iets te gelasten had, moest hij dat maar vrij doen. »Helaas", hernam hij, »heb ik u niets anders te zeggen, dan dat gij aan mijnen vader, die te Antwerpen woont, vertelt, dat ik in deze stad verbrand ben, om geen andere reden, dan die gij gehoord hebt." De waarheid van dat verhaal is gewaarborgd door het onderzoek van den bekenden Francisco d'Enzinas, die zijne oorden gevonden en het feit heeft bevestigd.

JAIME D'ENZINAS.

Jaime d'Enzinas is de broeder van den daareven genoemden Francisco d'Enzinas. Hij werd geboren te Burgos en studeerde te Leuven. Daarna begaf hij zich naar Parijs, waar hij getuige was van den marteldood van Claude le Peintre, een jongen goudsmid. Toen ging hij naar Antwerpen, waar hij eenen door hem vertaalden Catechismus

liet drukken. d'Enzinas is meer bekend onder zijnen Gent-schen naam Dryander, eene vertaling van zijn eigen naam, die eik beteekent. Hij was de leermeester van Diago, eenen anderen Spanjaard, die ook als ketter in het martelvuur is gestorven.

Nadat hij Antwerpen verwaisseld had tegen Rome, bleef d'Enzinas hier enkele jaren, niet naar zijnen wensch, maar uit gehoorzaamheid aan zijne ouders. Zijne eigene landgenooten hebben hem gevangen genomen op het oogenblik, dat hij zich gereed maakte om naar Duitschland te gaan, naar zijnen broeder, die hem tot zich had geroepen. Dadelijk nadat hij in eenen engen kerker was opgesloten, werd hij ondervraagd omtrent zijn geloof, in tegenwoordigheid van vele Roomschen, onder wie kardinalen en bisschoppen, die toen juist te Rome waren. Bij die gelegenheid beledigde hij met groote stommoedigheid de zalverleer des Evangelies en veroordeelde de duivelsche bedriegerijen en dwalingen van hem, dien hij den Roomschen antichrist noemde.

Op deze woorden begonnen niet alleen de kardinalen, maar vooral de aanwezige Spanjaarden luid te roepen, dat men hem moest verbranden. Aan hun eisch werd voldaan en d'Enzinas veroordeeld tot den vuurdood. Blijmoedig en standvastig ging de martelaar den dood te gemoet in datzelfde Rome, waar ook de apostel Paulus de goede belijdenis, waartoe de Heere hem geroepen had, met zijn bloed bezegeld heeft.

DE GAAY FORTMAN.